

Valsts darba
inspekcija

Darba tiesisko attiecību nodibināšana, grozīšana, izbeigšana

Klientu atbalsta nodaļas vadītāja Dace Stivrīņa,
E-pasts: dace.stivrina@vdi.gov.lv

Rīga

Valsts darba
inspekcija

Kā nošķirt darba līgumu no uzņēmuma līguma?

Darba tiesisko attiecību pazīmes

- 1) noteikts darbs;
- 2) darba izpildīšanai noteiktā darba kārtība un rīkojumi, kuriem pakļaujas darbinieks;
- 3) regulāri izmaksājama darba samaksa;
- 4) darba devēja nodrošināti apstākļi, lai darbiniekam būtu iespējams izpildīt darbu.

Uzņēmuma līguma attiecības

- 1) mērķis ir nevis darbs vispār, bet kāds noteikts darba rezultāts;
- 2) Uzņēmējs savu darbu veic ar saviem materiāliem un darba rīkiem. Pasūtītājam nav saistoši pasūtītāja izdotie rīkojumi;
- 3) Uzņēmējam samaksa par darbu tiek veikta pēc darba pabeigšanas, par ko tiek saštādīts pieņemšanas – nodošanas akts;
- 4) Uzņēmējs veic darbu ar saviem darba rīkiem un materiāliem. Pasūtītājam uzņēmējam nav jānodrošina darba vieta.

Valsts darba
inspekcija

Pievērst uzmanību līguma saturam

Slēdzot uzņēmuma līgumu, ir jāuzmanās no riska, vai uzņēmuma līgums nesatur darba līguma pazīmes.

Ja uzņēmuma līgums satur darba līguma pazīmes, tad neatkarīgi no tā, kāds ir līguma nosaukums, uzskatāms, ka starp pusēm pastāv darba tiesiskās attiecības.

Pastāvot darba tiesisko attiecību pazīmēm jāslēdz rakstveida darba līgums atbilstoši Darba likuma 40.panta noteikumiem.

Valsts darba
inspekcija

Brīvprātīgo darbu ir tiesības organizēt

- biedrībām un nodibinājumiem, tai skaitā arodbiedrībām un to apvienībām;
- valsts un pašvaldību iestādēm;
- politiskajām partijām un to apvienībām;
- sociālajiem uzņēmumiem.

Valsts darba
inspekcija

Brīvprātīgā darba principi:

- sniedz labumu gan sabiedrībai, gan brīvprātīgajam;
- **nav apmaksāts;**
- vienmēr ir brīvas izvēles jautājums;
- likumīgs ceļš kā pilsoņi var piedalīties un ietekmēt sabiedriskās norises;
- līdzeklis kā indivīds var risināt cilvēciskās, vides un sociālās vajadzības;
- **tiek īstenots tikai bezpeļņas sektorā;**
- **neaizvieto algotu darbaspēku, ne arī rada draudus apmaksāta darbaspēka drošībai;**
- atzīst cita tiesības, cieņu un kultūru;
- veicina cilvēktiesību ievērošanu un vienlīdzību.

Valsts darba
inspekcija

Darba tiesisko attiecību nodibināšana

Nodibina ar rakstveida Darba līgumu (ietver Darba likuma 40.pantā minēto informāciju).

Darba līgums slēdzams un nenoteiktu laiku, izņemot Darba likuma 44.pantā noteiktajos gadījumos pieļaujams darba līgumu slēgt uz noteiktu laiku.

Uz noteiktu laiku noslēgta darba līguma termiņš **nevar būt ilgāks par pieciem gadiem** (ieskaitot termiņa pagarinājumus), ja citā likumā nav noteikts cits darba līguma termiņš.

Valsts darba
inspekcija

Darba tiesisko attiecību nodibināšana

Par darba līguma termiņa pagarināšanu uzskatāma arī jauna darba līguma noslēgšana ar to pašu darba devēju, ja laikposmā no iepriekšējā darba līguma noslēgšanas dienas līdz jaunā darba līguma noslēgšanas dienai tiesiskās attiecības nav bijušas pārtrauktas ilgāk par 60 dienām pēc kārtas.

Pārsniedzot maksimālo pieļaujamo 5 gadu termiņu darba līgums, kas iepriekš bija noslēgts uz noteiktu laiku, pārtop par līgumu uz nenoteiktu laiku.

Valsts darba
inspekcija

Summētā darba laika organizācija

- **Nosaka, ja** darba rakstura dēļ nav iespējams ievērot attiecīgajam darbiniekam noteikto normālo dienas (8 stundas) vai nedēļas (40 stundas) darba laika ilgumu;
- **jānosaka pārskata periods** (1 mēnesis, 3 mēneši, bet darba koplīgumā — ne ilgāku par 12 mēnešiem);
- laikus jāiepazīstina darbiniekus ar **darba grafiku**;
- pieļaujams nodarbināt ne ilgāk par 24 stundām pēc kārtas un nepārsniedzot 56 stundas nedēļā.

Valsts darba
inspekcija

Vai summētā darba laika organizācija var būt noteikta pie nepilna darba laika?

Ir pieļaujams ar nosacījumu, ja darbinieks un darba devējs ir vienojušies par nepilnu darba laiku, un vienlaicīgi darba devējs nespēj nodrošināt normālā dienas (8 stundas) vai nedēļas (40 stundas) darba laika ilgumu (ir nepieciešams to pārsniegt).

Nav pieļaujams, ja darbinieks un darba devējs ir vienojušies par nepilnu darba laiku un darba devējs darbiniekam var nodrošināt normālo dienas un nedēļas darba laiku.

Valsts darba
inspekcija

Darba līgumā jānorāda nolīgtais dienas vai nedēļas darba laiks

Neskatoties uz nolīgtā darba laika veidu

(normālais vai nepilnais darba laiks, ar summētā darba laika organizāciju vai nē),

darba līgumā ir norādāms konkrēts nolīgtais dienas vai nedēļas darba laiks (darba stundu daudzums).

Valsts darba
inspekcija

Darba līguma grozīšana

Darba līguma grozījumi veicami ievērojot Darba likuma 97. vai 98. pantā noteikto kārtību.

Atbilstoši Darba likuma 97. pantam darbinieks un darba devējs var grozīt darba līgumu, savstarpēji vienojoties.

Darba devējs ir tiesīgs uzteikt darba līgumu atbilstoši Darba likuma 98.panta pirmajā daļā noteiktajai kārtībai, pamatojoties uz Darba likuma 101.panta pirmās daļas 9. punktu – darbinieku skaita samazināšana, darba līguma uzteikums, kas ir pietiekami pamatots ar neatliekamu saimniecisku, organizatorisku, tehnoloģisku vai līdzīga rakstura pasākumu veikšanu uzņēmumā.

Valsts darba
inspekcija

Darba līguma grozīšana

Būtiski pie Darba likuma 98.panta:

Darba devējam pirms darba tiesisko attiecību uzteikšanas pēc Darba likuma 101.panta pirmās daļas jāizpilda:

- Darba likuma 108. pantā un 110. pantā noteiktās prasības,
- kā arī jānoskaidro, vai atbilstoši Darba likuma 109. pantā noteiktajam nepastāv aizliegumi un ierobežojumi darba tiesisko attiecību uzteikšanai un pārtraukšanai.

Valsts darba
inspekcija

Papildu darbs

Darba devējs ar saviem **rīkojumiem darba līguma ietvaros var precizēt darbinieka darba pienākumus**, kas paredzēti un noteikti darba līgumā vai amata aprakstā darbinieka saistības (nolīgtā pamatdarba) izpildījumam.

Ja darbiniekam ir jāveic darbs, kas nav saistīts ar konkrētā projekta īstenošanu, tad darba līgumā būtu jānorāda daļslodzes:

- cik veic darbu ESF projektā,
- cik pamatdarbībā.

Valsts darba
inspekcija

Virsstundu darbs

Saskaņā ar Darba likuma 52. pantu un 62. panta pirmo daļu darbiniekam ir pienākums veikt darbu noteiktā darba laika ietvaros, un papildu darbs ir veicams līdztekus nolīgtajam pamatdarbam.

Ja nav iespējams veikt pamatdarbu vai papildu darbu nolīgta darba laika ietvaros, un ir jāveic virsstundu darbs, par to ir atsevišķi jāvienojas, tādējādi nodrošinot iespēju izsekot un nodalīt, kura darba izpildes laikā ir radies virsstundu darbs.

Ja darba devējs un darbinieks ir vienojušies par virsstundu darbu, darba devējam rodas pienākums maksāt par nostrādātajām virsstundām.

Valsts darba
inspekcija

Darba tiesisko attiecību izbeigšana

Atbilstoši Darba likuma 113. panta pirmajai daļai darba tiesiskās attiecības pēc līguma, kas noslēgts uz noteiktu laiku, izbeidzas ar dienu, kad izbeidzas darba līguma termiņš.

Ja darba līgumā, kas noslēgts uz noteiktu laiku, nav noteikts beigu termiņš, darba devējam ir pienākums rakstveidā paziņot darbiniekam par gaidāmo darba tiesisko attiecību izbeigšanos ne vēlāk kā divas nedēļas iepriekš.

Valsts darba
inspekcija

Darba tiesisko attiecību izbeigšana

Ja darba līgums, kas bija noslēgts uz noteiktu laiku kļuvis par darba līgumu, kas noslēgts uz nenoteiktu laiku, tad:

ja, beidzoties projekta darbības laikam, darba devējam nav iespējams darbinieku nodarbināt arī turpmāk, tad, lai pārtrauktu darba tiesiskās attiecības, darba devējam jāievēro Darba likumā noteiktā darba tiesisko attiecību pārtraukšanas kārtība un termiņi.

Valsts darba
inspekcija

Darba tiesisko attiecību izbeigšana

Darba devējam ir tiesības rakstveidā uzteikt darba līgumu, vienīgi pamatojoties uz apstākļiem, kas saistīti ar darbinieka uzvedību, viņa spējām vai ar saimniecisku, organizatorisku, tehnoloģisku vai līdzīga rakstura pasākumu veikšanu uzņēmumā Darba likuma 101. panta pirmajā daļā noteiktajos gadījumos.

Visticamāk, noslēdzoties ESF projektam, darba devējam uzņēmumā veikto saimniecisko un organizatoriska rakstura pasākumu ietavaros būs nepieciešams veikt darbinieku skaita samazināšanu, uzsakot darbiniekiem darba līgumu, pamatojoties uz Darba likuma 101. panta pirmās daļas 9. punktu – darbinieku skaita samazināšana.

Valsts darba
inspekcija

Jautājumi?